

Marianna Greta, Ewa Tomczak-Woźniak

Politechnika Łódzka

EUROREGION W FUNKCJI ATRAKCJI GEOGRAFICZNEJ I AGROTURYSTYCZNEJ – ANALIZA NA WYBRANYM PRZYKŁADZIE

Streszczenie

Euroregiony jako szczególny rodzaj regionów odznaczają się mimo peryferyjnego położenia i związanego z tym upośledzenia gospodarczego dużą dynamiką rozwojową. Dynamikę tę zawdzięczaną m. in. specjalnemu traktowaniu w UE dzięki wyjątkowemu poparciu niemieckiemu. Takie traktowanie wpłynęło na specjalizację euroregionów, która pozwala „wydobyć” i wykorzystać walory geograficzne obszaru objętego euroregionem. W opracowaniu podjęto próbę oceny wpływu atrakcji geograficznej regionu i jej wykorzystania w kierunku pobudzenia przedsiębiorczości lokalnej ze szczególnym uwzględnieniem agroturystyki, na przykładzie Euroregionu Szeszupa. Zastosowane na potrzeby opracowania metody badawcze obejmują studia literaturowe oraz materiały źródłowe, a także badania ankietowe przeprowadzone wśród ludności euroregionalnej w wieku produkcyjnym w przedziale wiekowym 20–60. Zakres przedmiotowy badań obejmował znawstwo euroregionalizacji i ocenę jej wpływu na rozwój przedsiębiorczości lokalnej. W badaniach uwzględniono również aspekt stosunków z partnerami euroregionalnymi oraz ich wpływ na kierunki rozwojowe Euroregionu Szeszupa.

Słowa kluczowe: euroregion, turystyka, konkurencyjność, współpraca transgraniczna

Wstęp

Euroregiony od momentu ich „narodzin” (1958 r.) stały się fenomenem zjednoczonej Europy, atrakcją w wielu obszarach działalności oraz dla obserwatorów zewnętrznych, a także poligonem zdobywania doświadczeń i obszarem badań dla różnych dyscyplin naukowych. Ponad pięćdziesięcioletnia historia europejskiej euroregionalizacji dostarcza wielu pozytywnych aspektów ich działania i oddziaływania na obszary nią objęte oraz współpracujące z euroregionami. Praktyka funkcjonowania tych struktur nie odnotowała ich wpływu negatywnego, chociaż z ich tworzeniem wiążą się różne nastroje i to nie zawsze przychylne. Najczęściej mato miejsce wówczas, gdy uwzględniany jest aspekt polityczny i dotyczy suwerenności narodowej. Jednak pokojowe i dobroczynne funkcjonowanie euroregionów szybko obala mity o tworzeniu małych ojczyzn i zagrożeniach narodowej suwerenności, zwłaszcza tam, gdzie granice państwowe są niespokojne od historycznych zadrażeń i wciąż trwa proces zblizniania. Dotyczy to przede wszystkim wschodniego pogranicza z odchyleniem na północ i południe. Tam też funkcjonują najmłodsze euroregiony z udziałem polskich podmiotów

lokalnych. Jednakże zaangażowanie euroregionalne (głównie ze strony polskiej) jest tak duże, iż dają się zaobserwować efekty wychodzenia granicznych terenów peryferyjnych z przysłowiowego zaścianka. A przecież zjednoczona Europa 2020, w smart specialisation stawia na konkurencyjność regionów przy pobudzaniu ich sił i możliwości endogenicznych. I chociaż trudny przygraniczny partner wschodni ostrożnie angażuje się zwłaszcza w wykorzystanie unijnej pomocy strukturalnej na swoim obszarze, to obszary te w formie euroregionów promują się i stają się znane w Europie. To co do tej pory było nieodkryte i nieznane staje się coraz bardziej zauważalnym obszarem, czy to w funkcji atrakcji turystycznej, agroturystycznej, kulturowej, tożsamościowo-twórczej, czy jako obszar dla specjalizacji gospodarczej i inwestowania. Natomiast jedną z dróg do konkurencyjności Polski jest Polska euroregionalna, w której subsydiarność jest realizowana na co dzień w podejmowanych przedsięwzięciach.

Celem poniższego opracowania jest dostrzeżenie znaczenia euroregionów na mapie działań pobudzających konkurencyjność. Zgodnie z tym założeniem zwrócono uwagę na wybrane zagadnienia:

- euroregion jako element pobudzający konkurencyjność w skali kraju,
- najmłodszy euroregion polskiego północno-wschodniego pogranicza, tj. Szeszupa w funkcji geograficznej i agroturystycznej i znaczenia dla zmniejszania dysproporcji rozwojowych,
- wnioski z badań empirycznych.

Euroregion i jego konkurencyjne oddziaływanie

Euroregion utorował już sobie drogę i zajął miejsce tak w literaturze polskiej, jak i europejskiej, a szczególnie w praktyce. Praktyka euroregionalna jest znacznie bogatsza niż teoria, a to za sprawą unijnej polityki regionalnej i funduszy pomocowych. Wszystkie euroregiony są jednakowe definicyjnie i organizacyjnie, również można znaleźć w nich wspólnotę celów ogólnych, ale w szczegółach już wyraźnie różnią się między sobą oddając klimat, zasobność, specyfikę obszarów, które wiążą w swojej strukturze. Statutową definicję, ale i organizację instytucjonalną euroregionów zawarto w tabeli 1.

Tabela 1. Euroregion – definicja, cele, instytucje [Greta 2003]

Podstawowe elementy charakterystyki euroregionu	Treść poszczególnych elementów
definicja	Euroregion jest formalną współpracą transgraniczną, zorganizowaną w instytucje, którego obszar przekracza jedną lub więcej granic państwowych, jest wielostronną, ponad graniczną wspólnotą, jest „małą integracją” krajów sąsiadujących ze sobą.
cele	<ul style="list-style-type: none"> – zmiana charakteru granic i przezwyciężenie ich nieprzenikalności – umacnianie więzi sąsiedzkich, społeczno-kulturalnych i gospodarczych – usuwanie problemów związanych z peryferyjnym niedorozwojem – przyczynianie się do wzrostu świadomości integracyjnej w budowaniu – ugrupowania integracyjnego UE

organizacja	<p>W strukturze organizacyjnej euroregionów występują: rada, prezydium, sekretariat i tematyczne grupy robocze.</p> <p>Rada – to najwyższy organ euroregionu o charakterze reprezentacyjnym - określa strategię i kierunki współpracy.</p> <p>Prezydium – realizuje uchwały Rady.</p> <p>Sekretariat – jest zapleczem administracyjnym i organizuje bieżącą działalność euroregionu.</p> <p>Tematyczne Grupy Robocze – są powoływane w zależności od położenia geograficznego i sytuacji gospodarczo-społecznej dla realizacji priorytetów euroregionalnych zgodnie ze specyfiką dla danego pogranicza.</p>
-------------	---

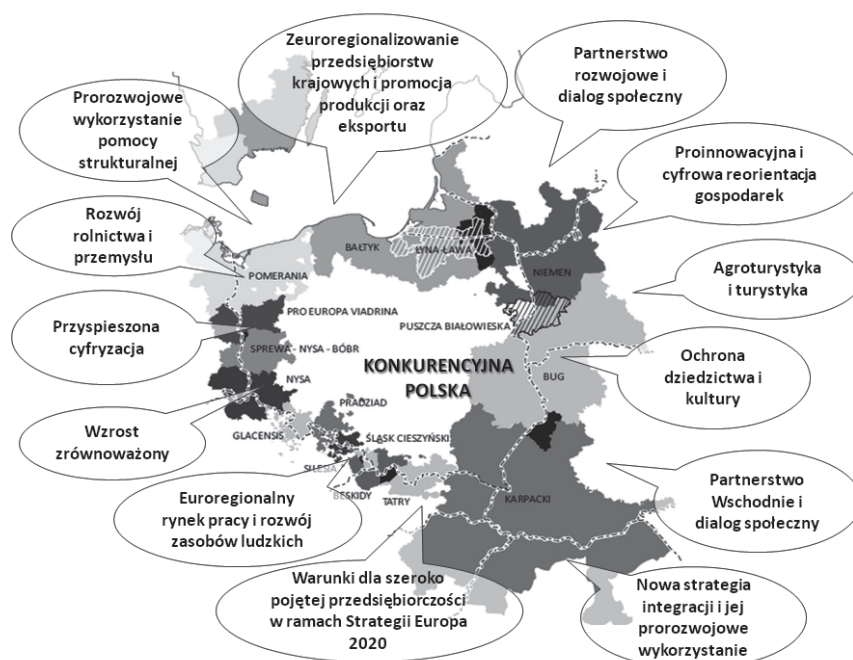
Cele, dla których euroregiony działają to głównie ich prointegracyjny charakter z zachowaniem dziedzictwa i rozbudzaniem poczucia wspólnoty w duchu dobrosąsiedzkości i „rodziny”. Jednak wiele lat i funkcjonowania i duże doświadczenie sprawiły, iż euroregiony zaczęły się sprawdzać w wypełnianiu wyzwań ogólnoeuropejskich, które z kolei wynikają z wyzwań globalnych i ogólnoswiatowych, co prezentuje rys. 1.

Rysunek 1. Euroregiony a wyzwania globalne i europejskie

Źródło: Opracowanie własne

Głównym wyzwaniem globalnym i europejskim jest wzrost konkurencyjności i innowacyjności. W procesie tym aktywnie uczestniczą euroregiony, w których pojedyncze realizowane cele układają się niczym puzzle w to, co w definicji swej zawiera ogólnie pojęta konkurencyjność (rys. 2) [Greta 2013].

Rysunek 2. Euroregionalne rekomendacje konkurencyjności [Greta 2013, (<http://www.euroregions.org/>)]

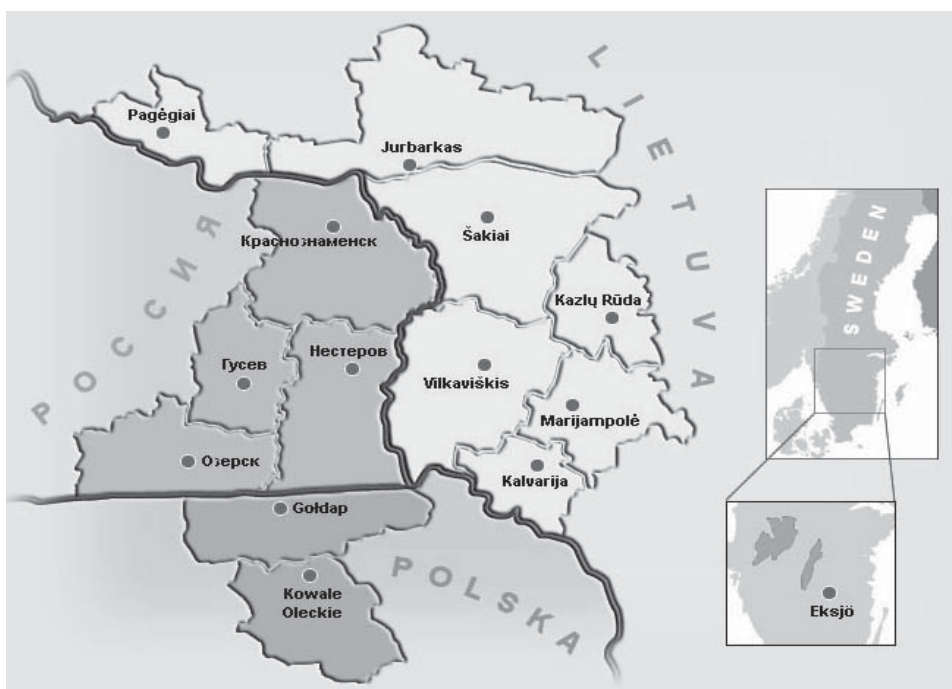
Dziś gospodarka światowa i europejska rozwijają się w zawrotnym tempie, a smithowska „niewidzialna ręka rynku” już nie wystarcza i samoistne procesy regulacyjne stają się zawodne. Wygrywają ci, którzy potrafią planować i przewidywać kierunki rozwoju oraz mobilizować zasoby do wspierania innowacyjnych i konkurencyjnych dziedzin rozwoju. W tej sytuacji rola euroregionów jest bardzo istotna, gdyż one jako zorganizowane struktury „potrafią” rekomendować obszary dla działań na rzecz konkurencyjności naszej gospodarki (rys. 2) przy dobrym rozpoznaniu potencjału endogenicznego. W dalszym ciągu opracowania zaprezentowano krótką „metryczkę” najmłodszego polskiego euroregionu, tj. Euroregionu Szeszupa, który mimo krótkiego okresu funkcjonowania zaznacza swoją aktywność.

Krótką charakterystyka Euroregionu Szeszupa

Mającą stare tradycje współpraca w tej części Polski i Europy (Polska, Litwa, Obwód Kaliningradzki, Szwecja) została ostatecznie związana euroregionem w 2003 roku. Zasięg terytorialny oraz potencjał demograficzny euroregionu przedstawiono w tabeli 2 i na rysunku 3.

Tabela 2. Euroregion Szeszupa w liczbach [Banszak i Wilczyńska 2007, Greta 2011, <http://www.euroregion-puszczabialowieska.org.pl>; <http://www.euroregion-szeszupa.org.pl>, <http://www.euroregion-lyna-lawia.org.pl>, <http://www.euroregion-puszczabialowieska.prv.pl>]

Części składowe euroregionu	Powierzchnia	Liczba ludności
Strona polska:		
– Gmina Gołdap	345 km ²	7100
– Gmina Kowale	252 km ²	6300
Strona szwedzka:		
– Gmina Eksjö	850 km ²	17000
Strona rosyjska: (Obwód Kaliningradzki)		
– Gmina Krasnoznamensk	880 km ²	3751
– Gmina Nesterow	630 km ²	5000
– Region Gusiew	520 km ²	28000
– Region Ozers	887 km ²	17000
Strona litewska:		
– samorząd Pagegiai	540 km ²	3000
– Gmina Jurbarkas oraz powiat Tukums		
– rejon Šakiai	161257,5 ha	38475
– samorząd Vilkaviskis	1258 km ²	5000
– Gmina Kazlu Ruda	554 km ²	15000
– Gmina Mariampole	75500 ha	
– samorząd Kalvarija	440 km ²	15000

Rysunek 3. Euroregion Szeszupa – graficzny zasięg terytorialny [<http://euro.sesupe.lt/>]

Priorytety Euroregionu Szeszupa mieszczą się w ogólnych celach euroregionalnych oraz dyktowane są również specyficznością terenu i współpracującymi partnerami. Dotyczy to zarówno partnerstwa w sensie ostrożności (Obwód Kaliningradzki) jak i otwartości (Litwa, Szwecja). Stąd też współpraca między gminami z Polski, Obwodem Kaliningradzkim i Litwą odbywa się na trzech zorganizowanych szczeblach:

- centralnym za pośrednictwem Polsko-Rosyjskiej Rady ds. Współpracy Regionów Północno-Wschodniej Polski z Obwodem Kaliningradzkim Rosyjskiej Federacji oraz w ramach programu międzynarodowego VASAB 2010,
- na szczeblu regionalnym w ramach struktur samorządowych (po stronie polskiej są to urzędy marszałkowskie, po stronie rosyjskiej – Urząd Gubernatora, po stronie litewskiej – władze regionalne),
- na szczeblu lokalnym w ramach sąsiedzkiej współpracy międzygminnej i zawieranych porozumień dla nawiązywania bezpośrednich kontaktów na najniższym poziomie i najwyższej subsydialności [Pacuk i Palmowski 1998].

W ten sposób Euroregion Szeszupa jest ogniwem samorządowym, ale także ogniwem współpracy międzynarodowej w wymiarze integracyjnym. „Genetyczne” uwarunkowania ubogacają go w możliwości rozwojowe i wielofunkcyjności, wśród której zaznacza się funkcja geograficzna i agroturystyczna.

Możliwości geograficzne i agroturystyczne w Euroregionie Szeszupa

Geograficzne uwarunkowania obszarów, które połączone zostały w powyższej współpracy euroregionalnej są szczególnie interesujące i zawierają bogactwo rzek, jezior, wzniesień, równin i lasów, one też wyznaczają jego geograficzne funkcje, które nie sposób ująć w ramach tego opracowania.

Stąd ograniczono się do podkreślenia znaczenia rzeki Szesupy, od której euroregion wziął też nazwę. Rzeką ta jest lewym dopływem Niemna i płynie przez Polskę, Litwę oraz Rosję. Ma ona długość 298 km (w tym w Polsce – 27 km, na Litwie – 158 km, na granicy Litwy i Rosji – 51 km, i w Rosji – 62 km) i początek bierze w Polsce (nieдалеко Suwałk), a jej źródła usytuowane są w odległości 500 m od Doliny Czarnej Hańczy na terenie Suwalskiego Parku Krajobrazowego. Na terenie Polski uchodzą do Szesupy m. in. dwa większe dopływy, tj. Potopka i Wigra. Walory i funkcje geograficzne Szesupy rosną, gdyż jest to rzeka niosąca czyste wody. Na odcinku między Litwą i Rosją tam, gdzie jest rzeką graniczną, jest jedną z najstarszych i najtrwalszych europejskich granic, gdyż już w XV w. oddzielała państwo Zakonu Krzyżackiego od Wielkiego Księstwa Litewskiego. Każdy z tych obszarów w krajach partnerskich ma specyficzne cechy, które stwarzają możliwości rozwoju rolnictwa, co w połączeniu z atrakcjami turystycznymi daje początek dla modnej agroturystyki. Jest to turystyka połączona, albo złożona, która staje się tu coraz bardziej popularna (tab. 3-6).

Tabela 3. Strona polska euroregionu – krótka charakterystyka i predyspozycje
<http://www.gmina.kowale.fr.pl/www/>, <http://www.aglomeracja.holdikom.com.pl/LinkClick.aspx?fileticket=p05PiF4URkY=&tabid=225>,
http://www.wmbpp.olsztyn.pl/download/studium_wzdłuż_granicy-pol-ros.pdf,
<http://www.ego.mazury.pl/goldap.htm> ; <http://euro.sesupe.lt/>

Obszar euroregionalny
<p>Gmina Gołdap - turystyczno-uzdrowiskowa</p>
Krótka charakterystyka i predyspozycje
<p>Gołdap leży na pojezierzu wschodnio-mazurskim, nad rzeką Gołdapią na skraju Garbu Szeskiego, znajduje się tu przejście graniczne Gołdap – Gusiew. Gmina jest bardzo atrakcyjną ze względu na walory środowiskowe, bogactwo flory i fauny oraz najczystsze powietrze. Skarbem natury jest tu Puszcza Romnicka wraz z rezerwatami przyrody i uboganiem pobliskich jezior i rzek. Gołdap jest uzdrowiskiem, który w sezonie zimowym zmienia się w narciarską stolicę północnej Polski ze względu na Szeskie Wzgórza.</p>

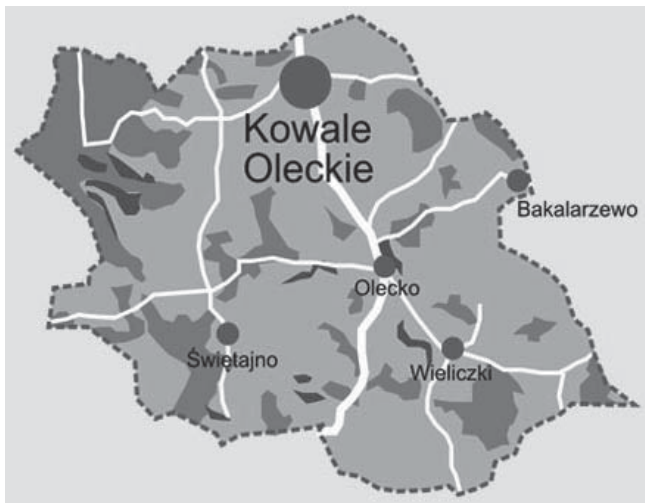
Obszar euroregionalny
<p>Gmina Kowale Oleckie – turystyka, rolnictwo, agroturystyka</p>
Krótką charakterystyka i predyspozycje
<p>Gmina Kowale Oleckie leży w powiecie oleckim i woj. warmińsko-mazurskim, ma dogodną sieć połączeń krajowych (m. in. z Warszawą, Olsztynem i Białymstokiem) oraz zagranicznych (z Litwą – przejście w Ogrodnikach oraz z Rosją – przejście w Gołdapi). Bogactwem krajobrazowym są Wzgórza Szeskie z Górą Szeską, kompleks leśny Puszczy Boreckiej (stanowi on 35% powierzchni gminy). Najatrakcyjniejsze miejsca zostały objęte ochroną rezerwatową, a są to: Wyspa Lipowa, Cisowy Jar, Lipowy Jar. Urok terenu podnoszą liczne jeziora i zalesione wyspy, formy krajobrazowe, tj. pagórkowata i pofałdowana rzeźba z krętymi i wąskimi dolinami.</p>

Tabela 4. Strona szwedzka euroregionu – krótka charakterystyka i predyspozycje

Obszar euroregionalny
<p>Gmina Eksjö – turystyka, agroturystyka</p>
Krótką charakterystyka i predyspozycje
<p>Gmina Eksjö leży na Wyżynie Samalandii. Bogactwo natury łączy się tu z wysoko rozwiniętymi usługami i bogatym środowiskiem kulturowym, a centralne położenie w górskiej części Samalandri ułatwia dostęp do wszystkich punktów południowej Szwecji. Miasto Eksjö słynie ze starych drewnianych domów, zaś między miastami Eksjö a Mariannelund znajdują się ciekawe turystycznie i położone wśród lasów wsie: Hult, Bruzaholm, Hjärtevad i Ingatorp.</p>

Tabela 5. Strona rosyjska euroregionu – krótka charakterystyka i predyspozycje [<http://euro.sesupe.lt/>, (Fiodorow i Zwierciew 2002)]

Obszar euroregionalny
<p>Gmina Krasnoznamensk – turystyka, rozwój przemysłu</p>
Krótką charakterystyka i predyspozycje
<p>Krasnonamensk to gmina w północnej części Obwodu Kaliningradzkiego, jest centrum administracyjnym obwodu, ośrodkiem gospodarczym i ciekawym obszarem przyrodniczym.</p>
Obszar euroregionalny
<p>Gmina Nesterow - turystyka</p>
Krótką charakterystyka i predyspozycje
<p>Nesterow jest gminą wschodniej części Obwodu Kaliningradzkiego na terenie dawnych Prus Wschodnich, stąd duże bogactwo historycznej przeszłości jako m. in. element rozwoju turystyki.</p>

Obszar euroregionalny**Gmina Gusiew – turystyka****Krótką charakterystyka i predyspozycje**

Gusiew jest regionem zachodniej części Obwodu Kaliningradzkiego, a jego główne miasto zamieszkuje ponad 28 tys. Mieszkańców. Dobrze jest rozwinięta sieć drogowa, a Gusiew ma połączenie z Gołdapią, co ma znaczenie w kontekście euroregionalnym.

Obszar euroregionalny**Region Ozersk – turystyka, agroturystyka****Krótką charakterystyka i predyspozycje**

Region ten leży na południowym wschodzie Obwodu Kaliningradzkiego. Największym miastem jest Ozersk (5 tys.). Teren raczej wiejski rolniczy (102 wsie położone są w jego obrębie), dobrze zapowiada się w kontekście rozwoju agroturystyki.

Tabela 6. Strona litewska euroregionu – krótka charakterystyka i predyspozycje [<http://euro.sesupe.lt/>; http://przygoda.olecko.eu/?Koz%C5%82owa_Ruda]

Obszar euroregionalny
<p>Samorząd Pagėgiai – turystyka</p>
Krótka charakterystyka i predyspozycje
<p>Samorząd Pagėgiai należy do Obwodu Tauragė ma połączenia kolejowe z Obwodem Kaliningradzkim i z Łotwą. Przechodzi tędy historyczna droga Hansa łącząca Šiauliai – Tauragė – Kaliningrad. Południowa granica Samorządu to rzeka Niemen, która pozwala rozwijać transport wodny. Samorząd rozwija współpracę międzynarodową i realizuje wspólne projekty z Samorządem Lommy ze Szwecji, Iławskim z Polski, z miastem Sowetsk z Obwodu Kaliningradzkiego, a ostatnio podpisał umowę z Samorządem Badenburg z Niemiec.</p>
Obszar euroregionalny
<p>Gmina Jurbarkas- turystyka</p>
Krótka charakterystyka i predyspozycje
<p>Jurbarkas jest gminą w zachodniej części Litwy na południowy wschód od Kowna, po prawej stronie rzeki Niemen, co czyni teren atrakcyjny turystycznie.</p>

Obszar euroregionalny**Rejon Šakiai – turystyka, agroturystyka****Krótką charakterystyka i predyspozycje**

Rejon Šakiai znajduje się na południowym zachodzie Litwy zajmując 2,5% ogółu powierzchni kraju i należy do Obwodu Marijampole. Jest to obszar ziemi ornych (67,7%) oraz lasów (29%). Atrakcyjności dodaje mu ciekawe sąsiedztwo: na północy – rzeka Niemen, na wschodzie – Rejon Kaumas, na zachodzie – Rejon Krasnoznamensk z Obwodu Kaliningradzkiego, na południu – Rejon Marijampole i Vilkaviškis.

Obszar euroregionalny**Samorząd Vilkaviškis - turystyka****Krótką charakterystyka i predyspozycje**

Samorząd Vilkaviškis został założony w 1991 roku. Na terenie samorządu znajduje się 12 starostw: Vilkaviškis, Kybartai, Virvalis, Pilviškiai, Šeimena, Bartninkai, Gižai, Gražiškiai, Keturvalakiai, Klausučiai, Pajevonys, Vištytis. Rejon znajduje się na południowym zachodzie Litwy (na południu graniczy z Polską, na zachodzie – Obwodem Kaliningradzkim).

Obszar euroregionalny

Obszar euroregionalny
<p>Samorząd Kalvarija - turystyka</p>
Krótka charakterystyka i predyspozycje
<p>Samorząd Kalvarija znajduje się na południowym zachodzie Litwy tuż przy granicy z Polską, teren turystyczny wyżynno-równinny z licznymi jeziorami i rezerwatami, Kalvarija ma dobre drogi (m. in. magistrala kolejowa Warszawa – Marijampole – Sankt Petersburg, autostrada Via-Baltica) jest na terenie przejście graniczne (Kalvarija – Budzisko) i rozwinięta baza turystyczna.</p>

Obszary euroregionalne ze wszystkich trzech krajów partnerskich mają predyspozycje turystyczne, które połączone z rolnictwem rozwijają się jako agroturystyczne. Analizując zwłaszcza stronę polską na podstawie informacji (tab. 3) należy podkreślić wiele skarbów przyrodniczych i możliwości rozwojowych. Największa powierzchniowo i demograficznie część euroregionu leży po stronie rosyjskiej i litewskiej, chociaż aktywność po stronie polskiej jest znacząca ze względu na bogate walory przyrodnicze.

Na skraju Garbu Szeskiego, nad rzeką Gołdap, tuż przy granicy z Rosją, przy przejściu granicznym Gołdap – Gusiew znajduje się uzdrowisko Gołdap o dużych przyszłościowych możliwościach rozwojowych. Badania potwierdziły, iż jest tu najczystsze powietrze w Polsce. Gminę od wschodu otacza puszcza, a od południowego zachodu – dość wysokie wzgórza. Od zachodniej strony, tuż za Jeziorem Gołdap rozciąga się Park Krajobrazowy Puszczy Romnickiej, w którym znajduje się pięć rezerwatów przyrody wraz z unikalnymi okazami flory i fauny. Liczne rzeki i jeziora przyciągają wędkarzy i kajakarzy, zaś Szeskie Wzgórza – narciarzy, a Gołdap staje się w sezonie narciarską stolicą Polski północnej.

Najcenniejsze przyrodniczo miejsca objęte zostały ochroną rezerwatową, a są to: Wyspa Lipowa, Lipowy Jar i Cisowy Jar, z najbogatszymi na Mazurach stanowiskami cisa. Urok gminy i niepowtarzalny widok zapewniają jej pagórkowata, pofałdowana rzeźba, wąskie doliny, wąwozy i duża ilość polnych dróg, a także liczne jeziora w kompleksie Puszczy Boreckiej, które połączone są łaźnią strugową w Czerwonym Dworze.

Gmina Kowale ma szczególne możliwości rozwojowe we współpracy gospodarczej i turystyczno-kulturowej, które zwielokrotniają dogodne warunki związane z siecią powiązań krajowych, m. in. z Warszawą, Olsztynem czy Białymstokiem, jak i zagranicznych z Litwą przez przejście w Ogrodnikach i z Rosją przez przejście w Gołdapi. Zasoby naturalne tej euroregionalnej gminy – żwir, kruszywo, glina, drewno – przyczyniły się do powstania wielu zakładów przemysłowych: Odlewnia Żeliwa, Cegielnie w Kowalach Oleckich i w Gołubkach, Rejon Eksploatacji Kruszywa w Stożnym, Zakład Ramex w Kowalach Oleckich produkujący płyty ogrodowe z drewna, palisady, pergole, altany oraz działki i ogródki przydomowe.

Gmina ta to także spichlerz rolniczy, gdzie po rozpadzie PGR-ów „rozkwitły” duże, farmerskie gospodarstwa rolne o typowej orientacji rynkowej, ale także małe rodzinne, które „idą” w agroturystykę.

Aktywizująca pomoc strukturalna z funduszy europejskich

Euroregion Szeszupa jako stosunkowo „młody” nie uczestniczył w pomocy unijnej przed akcesją. Jedynym wyjątkiem były drobne projekty z zakresu sfery społeczno-ekonomicznej, kulturowej, edukacyjnej, turystycznej, ochrony środowiska i sektora biznesu realizowane ze środków PHARE 2000. Aktualnie zaś ma dostęp do ogólnych programów operacyjnych realizowanych w Polsce w latach 2007-2013, tych ogólnych i szczegółowych, tj. PO Rozwój Polski Wschodniej i PO Europejska Współpraca Terytorialna. Świadomość z jednej strony peryferyjności, z drugiej szansy jakie stwarza euroregion intensyfikowania jest współpracą transgraniczną oraz polityką rozwoju euroregionu z wykorzystaniem jego endogeniczności. Główne przedsięwzięcia dotyczą:

- wykorzystania odnawialnych zasobów naturalnych,
- efektywnego gospodarowania nieodnawialnymi źródłami energii,
- utrzymania równowagi ekosystemów,
- ochrony przyrody, w tym unikalnych krajobrazów, biocenoz, różnorodności zasobów,
- poprawy warunków życia ludności,
- kultury i współpracy młodzieży
- infrastruktury transportowej.

W tabeli 7 zestawiono niektóre realizowane projekty, które mogą zasadniczo ożywiać współpracę euroregionalną w kierunku dowartościowania funkcji geograficznych i agroturystycznych obszaru.

Tabela 7. Euroregionalne projekty Szeszupy

[Sekretariatu Euroregionu Szeszupa <http://www.wrota.warmia.mazury.pl>,
<http://www.powiatgoldap.pl>; www.euroregion.szeszupa.org.pl]

Nazwa projektu	Krótką charakterystyka
Sintautai – Gołdap 1	Jest to projekt realizowany przez Dom Kultury w Gołdapi w partnerstwie z administracją Rejonu Sakiai – Litwa i z biu-rem Euroregionu Szeszupa i dotyczył działań rekreacyjno -kulturowych (m. in. powstanie parków w Sintautai – Litwa i w Grabowie – Polska). Ma ona na celu wspierania przygranicznego rozwoju obszarów Litwy i Polski przez podnoszenie społeczno-ekonomicznej i terytorialnej spójności.
Sintautai – Gołdap 2	Był organizowany w partnerstwie, tak jak projekt „Sintautai - Gołdap 1”, był jego kontynuacją i rozszerzeniem, objął wspólne warsztaty artystyczne, wydawanie książek o kulturze i historii, założono także Stowarzyszenie Sintautai – Gołdap do kontynuowania transgranicznej działalności kulturowej i turystycznej, zorganizowano warsztaty malarskie plenerowe i rzeźbiarskie w gospodarstwie agroturystycznym w Grabowie, które są wystawiane także za granicą.
Tęcza Sztuk	Miał na celu rozwój współpracy kulturowej i młodzieżowej z Sakiai i Gminy Gołdap oraz poznanie kultury, tradycji i sztuki sąsiadów. W jego ramach organizowano letnie warsztaty artystyczne, muzyczne, spotkania młodzieży, wystawy i koncerty, wydano też katalog z powstałymi pracami w języku litewskim, polskim i angielskim, który ma służyć rozwojowi turystyki. W Domu Kultury w Gołdapi zorganizowano wielofunkcyjną salę kameralną, a realizatorami tegoż projektu są te same instytucje, co w dwóch wyżej opisanych.
Szeszupskie Mosty	Projekt miał na celu przybliżenie obu narodów Polski i Litwy przez różnorodną twórczość i spotkania sąsiedzkie oraz wymianę poglądów. We wspólnych koncertach oprócz Sintautai i Gołdapu wzięli udział inni partnerzy euroregionalni (Kazlu Ruda, Pagėgiai, Sakiai)
Projekt modernizacyjny - Podstawowa Infrastruktura Gospodarcza i Miejska Modernizacja Infrastruktury Transportowej i Rozwoju	Jego realizacja wyszła naprzeciw rozwiązaniu problemów związanych ze zwiększeniem natężenia ruchu na drogach gminnych i słabymi wynikami bezpieczeństwa, a poprawa infrastruktury drogowej już owocuje w biznesie oraz funkcjonowaniu administracji miejskiej.
System informacji przedsiębiorczości w Euroregionie Szeszupa	Miał ba celu zwiększenie konkurencyjności obszaru współpracy transgranicznej m. in. przez rozwój infrastruktury, wspierania współpracy gospodarczej, utworzenie wspólnej strony internetowej, wydawanie publikacji o przedsiębiorczości i przedsiębiorcach w regionie.

Projekty powyższe mają charakter pionierski, w większości dotyczą współpracy transgranicznej Polski i Litwy, zaś w „Systemie informacji przedsiębiorczości w Euroregionie Szeszupa” uczestniczy także Obwód Kalinin-gradzki. Projekty nie są zbyt liczne, ale mają duży ciężar gatunkowy i otwierają drzwi szerszej współpracy. Stają się one m. in. impulsem dla rozwoju różnych form turystyki, w tym agroturystyki, która dalej pobudza i ożywia inne sfery działalności gospodarczej.

Wnioski płynące z przeprowadzonych badań w Euroregionie Szeszupa

Opisywane badanie przeprowadzono w drugiej połowie 2013 roku. Objęto nim różne grupy wiekowe w przedziale 20-60 lat (tab. 8), żyjące po polskiej stronie Euroregionu Szeszupa. W badaniu zastosowano dobór próby losowo – celowy. Celowość zaś odnosiła się do grup wiekowych respondentów by były one tak samo liczne. Zakres przedmiotowy badań obejmował znanstwo euroregionalizacji i ocenę jej wpływu na rozwój przedsiębiorczości lokalnej ze szczególnym uwzględnieniem agroturystyki. W badaniach uwzględniono również aspekt stosunków z partnerami euroregionalnymi oraz ich wpływ na kierunki rozwojowe Euroregionu Szeszupa.

Tabela 8. Euroregionalne projekty Szeszupy

Przedział wiekowy	Ilość respondentów
20-35	30
36-50	30
51-60	30

Wnioski dotyczą trzech bloków zagadnieniowych:

- znanstwo procesów integracyjnych i euroregionalizacyjnych,
- ocena euroregionu i jego wpływu na mobilizację lokalnych czynników endogenicznych,
- znajomość partnerów euroregionalnych – państw sąsiadujących.

Z racji rozbudowania przeprowadzonych badań autorzy postanowili zawrzeć jedynie najważniejsze wnioski pomijając szczegółową prezentację wyników. Byłoby to tym bardziej trudne, iż w badaniach były głównie pytania otwarte. Osoby przeprowadzające wywiady zapisywały hasłowo spostrzeżenia i zakres tematyczny odpowiedzi zgodnie z zawartymi w ankiecie pytaniami. Autorzy uznali, iż żeby wyniki były najbardziej wiarygodne nie należy ograniczać odpowiedzi respondentów za pomocą pytań zamkniętych ani też ich tym sposobem ukierunkowywać. Pierwszy blok zagadnieniowy (znanstwo procesów integracyjnych i euroregionalizacyjnych) obejmował następujące problemy:

1. ogólna znajomość procesów integracyjnych,
2. sfery gospodarcze, dla których integracja może być najbardziej potrzebna,
3. szczegółowa znajomość integracji dotycząca:
 - polityki regionalnej i instrumentów finansowych,
 - programów operacyjnych: Europejska Współpraca terytorialna i Rozwój Polski Wschodniej.
4. znajomość procesów euroregionalizacji w Europie i w Polsce,
5. wiedza o euroregionie, którego są mieszkańcami.

Stwierdzono, iż wraz ze wzrostem wieku respondentów poziom wiedzy na temat integracji i euroregionalizacji spada. Zarówno poziom wiedzy jak i akceptacja procesów integracyjnych są odwrotnie proporcjonalne do wieku mieszkańców euroregionu Szeszupa. Przy czym silną akceptację integracji, osoby z najstarszej grupy wiekowej, deklarowały jedynie w odniesieniu do euroregionu, na terenie którego mieszkają, co potwierdza stosunkowo silne poczucie lokalnego „patriotyzmu” wśród osób starszych.

W odniesieniu do zagadnienia związanego ze sferami gospodarczymi, dla których integracja byłaby najbardziej potrzebna, wyniki badań upoważniają do pewnych uogólnień. Przede wszystkim poddani badaniu rozumieli to sformułowanie w kontekście źródeł finansowania. Ich zdaniem integracja to przede wszystkim wsparcie finansowe. Jest to stosunkowo pocieszające bowiem jeszcze kilka lat wcześniej w podobnych badaniach mieszkańcy wschodnich euroregionów Polski kojarzyli integrację jedynie z wykupem ziemi przez obcokrajowców i utratą suwerenności.

Sektorami jakie były najczęściej wskazywane przez respondentów, jako te „najbardziej potrzebujące” integracji są: rolnictwo, turystyka wiejska i drobna przedsiębiorczość (dofinansowanie zakładania firm). Świadczy to o wysokim poziomie świadomości mieszkańców na temat endogenicznych przewag danego regionu. Wszyscy respondenci deklarowali, iż tereny Euroregionu Szeszupa są bardzo atrakcyjne turystycznie.

Drugi blok zagadnieniowy (ocena euroregionu i jego wpływu na mobilizację lokalnych czynników endogenicznych) obejmował następujące problemy:

1. poznanie sąsiadów i rozwój wzajemnej współpracy,
2. wpływ euroregionu na przedsiębiorczość lokalną,
 - przez realizowane projekty na turystykę i agroturystykę,
 - rozwój rolnictwa i przedsiębiorczość,
3. ocena pomocy strukturalnej w euroregionie,
4. czy i jak euroregion wpłynął na mobilizację zależności: obecność turystów a gotowość zaangażowania się w ich obsługę.

W odniesieniu do tego obszaru zagadnień wyniki badań wskazują, iż mieszkańcy badanego regionu znają „sąsiadów” ze współpracy na płaszczyznach handlowych, społecznych i edukacyjnych. Są jednak świadomi barier towarzyszących tym procesom. Poza Szwecją pozostałe państwa są opisywane jako „trudni partnerzy” do współpracy. W kontekście np. Litwy respondenci wskazywali negatywny wpływ zaszłości historycznych na funkcjonowanie euroregionu. Przy czym można zauważyć, że najmłodsza grupa badanych deklarowała bardzo niski wpływ dawnych konfliktów na współpracę, co potwierdza przypuszczenia, iż z czasem te kwestie tracą na znaczeniu. Potwierdzają to deklaracje respondentów, iż transnarodowe działania euroregionu przyczyniły się do sąsiedzkiego zbliżenia, do przełamania uprzedzeń, a także do większej tolerancji kulturowej i religijnej. Bardzo wysoką ocenę uzyskały działania/projekty realizowane w ramach wsparcia funkcjonowania euroregionu. Choć to dopiero 10 lat, to mieszkańcy już odczuwają pozytywne oddziaływanie pozyskanych funduszy euroregionalnych. Fakt, iż byli oni świadkami „narodzin” euroregionu, jego tworzenia, rozwoju i ewolucji, przyczynił się do wzrostu zainteresowania i chęci monitorowania efektów zrealizowanych przedsięwzięć.

Badanie pozwoliło też wysnuć wniosek, iż respondenci najczęściej zauważają/odczuwają realizację projektów mających na celu rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej w regionie. Z powodu dominacji terenów wiejskich i rolnictwa właśnie tak ukierunkowane dofinansowanie w najlepszy sposób wydobywa i wykorzystuje endogeniczny potencjał tych terenów. Respondenci najmłodszej grupy wiekowej wskazywali też pozytywne oddziaływanie projektów euroregionalnych na rozwój drobnej przedsiębiorczości. Również

respondenci w wieku 20-35 lat najsilniej odczuwają zależność: obecność turystów a gotowość zaangażowania się w ich obsługę, co niewątpliwie związane jest z faktem, iż generalnie ta grupa mieszkańców najbardziej zainteresowana jest kwestią przedsiębiorczości i zakładania mikroprzedsiębiorstw. Najstarsza grupa wiekowa nie odczuwała tych zależności twierdząc, że nie interesuje ich zakładanie nowych.

Ostatnim blokiem zagadnieniowym była kwestia znajomości partnerów euroregionalnych – państw sąsiadujących (tab. 9).

Tabela 9. Ocena partnerów euroregionalnych

Partner/kraj	Ocena respondentów
Litwa	Z Litwą realizowanych jest najwięcej wspólnych przedsięwzięć, ta współpraca jest ceniona i o niej respondenci wypowiadają się bardzo przyszłościowo, takie też sygnały mieli Autorzy, które płynęły „zza miedzy”.
Okręg Kaliningradzki	Duża gotowość obustronna trans granicznie barier są względy polityczne, aktualnie nie do pokonania przez euroregion, ale tu tkwią największe możliwości, które zapoczątkowano.
Szwecja	Szwecja jest w innych, bardziej dynamicznych euroregionach (większych, starszych doświadczonych np. Pomerania czy Bałtyk), więc angażuje się w Szeszupie powoli i ostrożnie o czym respondenci doskonale wiedzą. Jednocześnie ze Szwecją wiąże duże nadzieje i niektórzy nawet proponowali scenariusze tej aktywizacji.

Podsumowanie

Obszary wchodzące w skład Euroregionu Szeszupa ze względu na występujące unikatowe walory środowiska przyrodniczego w sposób szczególny predestynowane są do zrównoważonego rozwoju. Nadrzędnym celem takiej koncepcji jest ochrona zasobów przyrody przed degradacją, niewłaściwym użytkowaniem, jak również zachowanie różnorodności biologicznej w tej części Europy. Z uwagi na fakt, iż realizacja koncepcji leży w i interesie całej społeczności europejskiej, konieczne jest aktywne zainteresowanie tą problematyką rządów, władz regionalnych i lokalnych, przedstawicieli nauki, a także międzynarodowych organizacji ekologicznych z całego kontynentu. W tym więc można upatrywać szans rozwojowych dla peryferyjnych obszarów. Ponadto również w kategoriach szans należy postrzegać szeroką współpracę międzynarodową już kontynuowaną przez innych partnerów euroregionalnych, np. litewski samorząd Pagėgiai. Samorząd ten uczestniczy już we współpracy międzynarodowej i realizacji projektów z samorządem Lommy ze Szwecji, miastem Sowietk z Obwodu Kaliningradzkiego, samorządem Badyburg z Niemiec, a poprzez euroregionalizację ta współpraca będzie miała szersze „zapotrzebowanie”, co napawa nadzieją polskie gminy z euroregionu, jak również nieeuroregionalne obszary przyległe.

Przeprowadzone badania pozwoliły na pewne uogólnienia:

- euroregionalizacja wywołuje zmiany społeczne i gospodarcze na pograniczu objętych tym procesem,
- euroregion daje dodatkowe możliwości pozyskiwania funduszy strukturalnych w programach szczegółowych, na wsparcie przedsiębiorczości lokalnej, w tym wiejskiej, na terenach typowo rolniczych,

- euroregion przyczynił się do sąsiedzkiego zbliżenia, do przełamania uprzedzeń, do większej tolerancji kulturowej i religijnej,
- euroregion Szeszupa jest terenem atrakcyjnym turystycznie. Stworzenie euroregionu przyczyniło się do połączenia walorów geograficznych z dominującym kierunkiem rozwojowym, jakim jest rolnictwo,
- respondenci w starszych grupach wiekowych byli sceptycznie ustosunkowani do procesów euroregionalizacji, jednak pierwsze efekty zmieniły te postawy,
- respondenci młodszych grup wiekowych entuzjastycznie przyjęli współpracę w ramach euroregionu.

Podsumowując rozważania, należy stwierdzić, że euroregion jest ważnym instrumentem rozwoju regionalnego i aktywizacji regionów przygranicznych. Stwierdzono, iż tak funkcja geograficzna, jak i agroturystyczna, wynikają z endogenicznych uwarunkowań euroregionu, które ożywiono pomocą strukturalną z Unii Europejskiej.

Piśmiennictwo

1. Banszak S., Wilczyńska D., 2007: Euroregiony na granicach Polski 2000, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Wrocław: 155-160, 165-166.
2. Fiodorow G. M., Zwierciew J. M., 2002: Socjalno-ekonomiczkoje i geopolitickieskoje nazwije Kaliningradskoj Oblasti, Izd. KGU, Kaliningrad: 29.
3. Greta M., 2003: Euroregiony a integracja europejska. Wnioski dla Polski. Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź: 73.
4. Greta M., 2011: International Institutional, legal and financial aspects of the functioning of euroregions and their activity in the youngest polish euroregionas as well as in the oldest one: Bialowieza Forest, Szeszupa, Lyna-lava and Neisse, Technical University of Lodz Monographs, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź: 92.
5. Greta M., 2013: Euroregiony polskie w procesie integracji europejskiej oraz w przewyżczeniu dysproporcji regionalnych i peryferyjności. Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź: 101-119.
6. Materiały źródłowe pochodzące z Sekretariatu Euroregionu Szeszupa.
7. Pacuk M., Palmowski T., 1998: The Development of Kaliningrad in the Light of Baltic Co-operation. The NEBI Yearbook: 267.

Źródła internetowe

8. <http://euro.sesupe.lt/>
9. <http://www.gmina.kowale.fr.pl/www/>
10. <http://www.wrota.warmia.mazury.pl>
11. <http://www.powiatgoldap.pl>
12. www.euroregion.szeszupa.org.pl
13. <http://www.euroregion-puszczabialowieska.org.pl>
14. <http://www.euroregion-szeszupa.org.pl>
15. <http://www.euroregion-lyna-lawa.org.pl>
16. <http://www.euroregion-puszczabialowieska.prv.pl>
17. http://www.newtrader.pl/uniaeuropjska_6,15.php
18. http://www.euroregiony.pl/html/52_06.html

19. <http://www.euroregions.org/>
20. <http://www.aglomeracja.holdikom.com.pl/LinkClick.aspx?fileticket=p-05PiF4URkY=&tabid=225>
21. http://www.wmbpp.olsztyn.pl/download/studium_wzdluz_granicy-pol-ros.pdf
22. <http://www.ego.mazury.pl/goldap.htm>
23. <http://euro.sesupe.lt/>
24. http://przygoda.olecko.eu/?Koz%C5%82owa_Ruda